

GÖKALP- FINDIKOĞLU ÇİZGİSİ ÜZERİNE NOTLAR

Prof. Dr. Nevin GÜNGÖR ERGAN*

ÖZET

Bu makalede Fındıkoğlu'nun Gökalp'in görüşlerinden etkilenmesi yanında onu tamamlayan yönleri de ele alınıp işlenmiştir. Gökalp sosyal olay ve olguların açıklanmasında sosyolojik determinizmi ve tümevarımı savunmuştur. Fındıkoğlu realiteler arası içiçeliği görerek tümevarım ve tümdengelim, akıl ve tecrübenin birleştirilmesi gereği üzerinde durmuş, bütüncü yaklaşımı savunmuştur. Eğitimde tutarlılık, üniversite özerkliği, üniversiteler arası işbirliği, dil konularında benzer görüşlere sahiptirler.

Anahtar Kelimeler: Metot, kültür, medeniyet, eğitim, dil, determinizm.

ABSTRACT

This article examines some of the aspects of Fındıkoğlu's complementary thoughts to Gökalp's views together with Gökalp's influences on these thoughts. Gökalp defends sociological determinism and induction as methods for explanation of social phenomena and social facts. Fındıkoğlu admits existence of interconnection between realities and emphasizes the necessity to unite induction-deduction, reason and experience. Moreover, he defends the wholistic approach. Gökalp and Fındıkoğlu share similar thoughts about issues like consistency in

Key words: Method, culture civilization, education, language, determinism.

GİRİŞ

Gökalp'in yazı hayatına geçtiği yıllar Osmanlı Devleti'nin parçalanmaya başladığı, içerde isyanların, ayaklanmaların, dışarıda savaşların yaşandığı bir dönemdir.

---

* Hacettepe Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

Osmanlıyı kurtarmak için Osmanlıcılık, İslamcılık, Batıcılık, Türkçülük, Anadoluçuluk, Meslek-i İctimaiyecilik gibi çeşitli fikir akımları ortaya atılır. Bütün imparatorluklar gibi Osmanlı'nın da geçici bir toplum tipi olduğunu ve er geç yıkılmaya mahkum olduğunu düşünen Gökalp imparatorluk içindeki Türklerin bir millet oluşturmaları için Türkçülüğü savunur; Türkçülüğün felsefesini ve ilkelerini ortaya koyar. Türklerin ulus-devletlerini kurmaları ve bir millet olarak bütünleşmeleri için sosyoloji biliminin kuruculuğunu yapar, hem de ulus devletin kurulmasında fikri zeminin hazırlayıcısı olur.

Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu Osmanlı Devleti'nin parçalanıp Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından hemen sonra yazı hayatına başlamıştır. Ülkede askerî ve siyasî alanda başarılı olunmuş, Kurtuluş Savaşı kazanılmıştı. Fakat Türk milletinin millet olarak güçlenip gelişmesi için siyasî ve askerî alanda kazanılan zaferlerin, sosyo-kültürel alandaki başarı ve ilerlemelerle desteklenmesi gerekmekteydi. Sosyal konularla ilgilenen bir düşünür ve bilim adamı olarak Fındıkoğlu'nun çalışmalarını üzerinde odaklaştırdığı meseleler millî birliğin ve bütünlüğün sağlanması, Türk milletinin sosyo-kültürel alanda ilerleyerek çağdaş milletler arasında gerçek yerini alması idi.

1. Sosyolojinin Konusu ve Metodu

Ziya Gökalp'a göre sosyolojinin konusu kavimdir. Kavmin bağımsız niteliğe sahip sosyal bir realite olduğu kabul edildikten sonra, kavme ait bütün olayların sebeplerini sosyal sebepler arasında aramak gerekir. Sosyal olaylar realitenin bağımsız bir çeşidi olduğuna göre maddî, hayatî, ruhî olayların dışında aranmaları gerekir. Bunların dışında olmak üzere toplum hayatında görebileceğimiz olaylar zümre ve müesseselerdir.

Bir bilimin var olabilmesi için onun konusu olmak üzere bağımsız bir realitenin var olması da yeterli değildir. Bu realitenin "determinizm (muayyeniyet)" ilkesine tabi olması, yani her olayın o realite içersinde belirli sebeplere bağlılığı gerekir. Sosyal determinizm ilkesi hakikat olarak kabul edilmedikçe, sosyal realitenin kanunları aranamaz. Bu yapılamadığı zaman da sosyoloji bilimi kurulamaz. O halde sosyal olayları sosyoloji metoduyla incelemek gerektiği gibi, bu olayların yakın sebeplerini de sosyal olaylar arasında aramak gerekir.

Fındıkoğlu sosyolojinin konusunu belirlerken Durkheim ve Gökalp'ın etkisinde kalmıştır. Durkheim gibi sosyolojinin konusu olan sosyal olguların bir

nesne, şey gibi ele alınmaları gerektiğini belirtmiş ve yine onun gibi ferdi şuurlardan ayrı ve onların dışında bulunan bir çeşit “kolektif şuur” olaylarının varlığını kabul etmiştir ki, ona göre sosyolojinin asıl konusu olan realite, ferdi şuurların dışındaki bu sosyal realitedir. O, Durkheim ve Gökalp’ın sosyal olayları diğer bilimlerden, biyoloji ve psikolojinin benimsemelerinden-kurtarmak bahanesiyle “sosyal”e gereğinden fazla önem verdiklerini, onu başlı başına ve kendi kendine mevcut olan ayrı bir realite sahası olarak almalarını eleştirerek sosyal realiteyi (toplumu) biyolojik, psikolojik, ekonomik, coğrafi... realitelerle ilişkili olarak ele almış, sosyal realitede meydana gelen sosyal olay ve olguların yalnız sosyal faktörlerle değil; biyolojik, psikolojik, ekonomik, coğrafi, ferdi... faktörlerin etkisi de hesaba katılarak açıklanması gerektiğini belirtmiştir (Güngör 1991: 205).

Fındıkoğlu sosyal olay ve olguların tanımını geniş bir şekilde yapmıştır. Onun sosyal olay ve olguları daha geniş düşünmesi, onları yalnız sosyal faktörlerle değil, etkili olabilecek bütün faktörlerle açıklamaya çalışması, sosyal realiteyi (toplumu) de diğer realitelerle karşılıklı ilişkiler halinde düşünmesi Durkheim ve Gökalp sosyolojilerine katkıları olarak düşünülebilir.

Fındıkoğlu sosyal olay ve olguların açıklanmasında Durkheim ve Gökalp ile Prens Sabahaddin’in determinist açıklamalarından kaçınır. Ona göre bilimlerin temelinde bulunan “determinizm” ilkesi sosyolojide de geçerlidir. Ancak bugün, mutlak bir determinizmden değil sosyal bilimlerde, tabii bilimlerin alanında bile söz edilemez derken, hocası Mehmet İzzet gibi düşünür. İzzet’in “büyük adam” konusundaki görüşlerinden de etkilenecek sosyal olayların açıklanmasında toplumun yanında ferdi iradelerin rolünü de belirtir.

Aslında büyük adamların toplum ve sosyal olaylar üzerindeki etkilerini Durkheim ve Gökalp da açıklamışlardır. Ancak onlar bu konudaki açıklamalarında da deterministtirler. Fındıkoğlu ise büyük adamı bir dereceye kadar Durkheim ve Gökalp gibi organik, tarihî determinizme tâbî kabul etmekle beraber, belli bir dereceden sonra Mehmet İzzet gibi onun kompleks ve açıklanması zor bir iradeye sahip olduğu görüşündedir. Bu da Durkheim ve Gökalp’a göre daha ileri bir adım sayılabilir.

Gökalp Durkheim’den etkilenecek sosyolojik araştırmanın pratik değil, teorik olması gerektiğini belirtir. Fakat incelemenin teorik olması pratik sonuçlara önem vermemesinden değil, tam tersine pratik problemleri daha iyi çözmek içindir.

Fındıkoğlu da, sosyolojiyi bir yandan bilim, diğer yandan iş ve uygulama vasıtası olarak görmektedir. Onun görüşleri ve çalışmaları içerisinde “fikirden harekete”, “düşünce-den iş ve aksiyona” geçmek prensibi önemli bir yer tutar. Ona göre tabiat bilimleri alanında olduğu gibi sosyal bilimler alanında da bilim adamları veya onların bulgularından faydalanan devlet ve hükümet adamları sosyolojik görüşlerin ışığı altında sosyal olayları yönlendirmeye çalışmalıdırlar. Fındıkoğlu bu amaçla 1934 yılından itibaren “İş Mecmuası”nı çıkarmış ve memleket işlerinde “düşünce- iş” ilişkisini kurmaya gayret sarfetmiştir.

2. Kültür ve Medeniyet

Kültür kavramı yerine “hars”ı kullanan Gökalp hars ve medeniyeti birbirinden ayırır: Ona göre hars “yalnız bir milletin dinî, ahlakî, hukukî, muakalevî (akli), bedii (estetik), lisanî, iktisadî ve fennî (teknolojik) hayatlarının ahenkdar bir mecmuasıdır” (Gökalp 1976: 25). Gökalp bu sekiz tür hayattan sosyal hayatlar olarak söz eder. “Medeniyetse, aynı mamureye (medeniyet dairesine) dahil birçok milletlerin içtimaî hayatlarının müşterek bir mecmuudur.”(Gökalp-1976: 25).

Gökalp’a göre hars ile medeniyetin ortak noktası ikisinin de yukarıda belirtilen sekiz tür sosyal hayatı içine almasıdır. Farklı yanları ise şöyle belirtilebilir: Öncelikle hars milli olduğu halde medeniyet beynelmiledir. Hars yalnız bir milletin sekiz tür sosyal hayatının toplamıdır; medeniyetse, aynı medeniyet dairesine mensup birçok milletlerin sosyal hayatlarının toplamıdır. Harsa dahil olan şeyler sezgi ve ilham yoluyla ve tabîi olarak meydana gelmişlerdir. Medeniyetin unsurları ise metodlu bir şekilde ferdi iradelerle meydana getirilirler. Hars duygulardan ve zevklerden, medeniyetse bilgilerden, tekniklerden meydana gelir. Dolayısıyla harsa ait unsurlar taklit edilemez, bir millettten diğerine aktarılamaz; medeniyete ait unsurlar ise taklit edilebilir, bir millettten diğerine aktarılabilir.

Fındıkoğlu, kültürü ferdi ve sosyal açılarından ayrı ayrı tanımlamaktadır: Ferdî açıdan “kültür, öğrenilen, okunan, işitilen şeylerin zihinde bıraktığı tortudur. Bu tortunun kaynağı neresi olursa olsun, o artık benimsenmiş, zihne mal edilmiştir” (Fındıkoğlu 1956: 573). Kısaca Fındıkoğlu’na göre herhangi bir mesele veya olayın özünü ve anlamını kavramak o olay veya meselenin kültürünü kazanmakla aynı şey olmaktadır. Fındıkoğlu millî kültürü de şöyle tanımlar: “Bir milletin kültürü, oturduğu coğrafya parçası üzerinde yarattığı her türlü beşerî eserlerin mecmuudur” (Fındıkoğlu 1936: 245).

Fındıkoğlu 1971 yılında yazdığı ve vefatından sonra yayınlanan “Kültür Buhranı” (1985: 26-29) adlı makalesinde kültür ile medeniyeti –ki o medeniyeti bu makalesinde Gökalp gibi bilim ve teknik olarak ifade eder- belirgin şekilde ayırır. O da Gökalp gibi bilim ve tekniğin beynelmilel, kültürün ise millî olduğunu, millî olması gerektiğini belirtir. Ona göre, nasıl ferdî açıdan kültür ferde şahsiyet bütünlüğünü kazandıran bir muhteva ise, sosyal açıdan kültür de topluma şahsiyet kazandıran millî bir muhtevadır.

Gökalp Türkiye’de halihazırdaki yaygın kültürü milli kültür (hars) olarak alıp Türk millî kültürünün zenginliğinden bahsederken, Fındıkoğlu yaygın kültür yani “halk kültürü” ile “millî kültürü” ayırmakta, Türkiye’de halk kültürünün zenginliğine karşılık millî kültür buhranından söz etmektedir. Yine Gökalp kültürü halkın yaratacağını, medeniyeti temsil eden aydının millî kültüre sahip olabilmek için halka inmesi gerektiğini vurgularken, Fındıkoğlu hem millî kültürün yaratılıp zenginleştirilmesi, hem de medeniyet unsurlarının yaratılması ve batıdan uyarlanması görevini aydına vermektedir. Bu farklı bakış açısı iki düşünürün yaşadıkları dönemlerin ve bu dönemlerdeki Türk sosyal yapısının farklılığından kaynaklanmaktadır. Gökalp imparatorluk aşamasından millet aşamasına geçiş dönemindeki Türk toplumunun meseleleri için fikir üretmeye çalışırken, Fındıkoğlu bu geçişi sağlamış, kalkınma ve gelişme aşamasına yönelmiş bir Türkiye’nin meseleleri etrafında düşünmüş ve yazmış bir sosyologdur. Gökalp daha pratik amaçlıdır. Eldeki mevcut malzeme ile yeni bir devlet-millet oluşturmak amacındadır.. Fındıkoğlu ise kurulmuş bir devlet ve oluşmuş bir millet üzerine bina inşa edecektir; eldeki birikimi geliştirecek ve kalkınma amacıyla kullanacaktır (Güngör 1991: 209).

3. Eğitim ve Öğretim

Gökalp örgün eğitim yoluyla okullarda öğrencilere verilen bilgilerin cansız, kuru ve uygulamaya yönelik olmayan bilgiler olduğunu belirtmiştir. Toplumda her an her şey yenileşme halindedir. Çocuklar yaygın eğitim yoluyla sosyal çevredeki duygu ve fikirlerden en yenilerini alırlar. Demek ki yaygın eğitim çocuğa bugünkü toplumun bugünkü vicdanını nakleder. Oysa ki örgün eğitim çocuklara genellikle toplumun bugünkü vicdanını değil, geçmişte toplanmış zihni ürünleri verir (Gökalp 1973: 223).

Gökalp’a göre yaratıcı bilim memleketimize girmediği için, öğretmenlerimiz başka ülkelerdeki bilginlerin bulduklarını, hatta tam olarak

değil de birtakım kırıntılarını gençlere ezberletip duruyorlar. Dolayısıyla çocuklarımız bir konuyu inceleyebilecek bir insan olamıyorlar. Demek ki öğretim metodumuz kötü. Oysaki, okullarda verilmesi gereken eğitimin amacı, sosyal kanunları en iyi şekilde kullanacak kişiler yetiştirmektir. Bir milletin vatandaşları böyle yetişirlerse o toplum milletlerarası medeniyete hem gereğince uyar, hem de medeniyetin ilerlemesine katkıda bulunur (Gökalp 1973: 223).

Fındıkoğlu 1947 yılında zamanın Milli Eğitim Bakanı Reşat Ş. Sirer'e yazdığı açık mektupta şu konular üzerinde durmaktadır: Velilerin bildirdiklerine göre bilgiyi ezberleten değil, aşılıyan kurumlar oldukları için İstanbul'daki yabancı okullara rağbet çok fazladır. Devlet liseleri çocuğun zekâ ve başarı düzeyini düşürmektedir. Bir profesörün kendi dersinde yaptığı şahsî bir istatistiğe göre üniversiteye gelen azınlık mensubu- öğrenciler başarısızlığa uğramıyorlarmış, bu nokta dikkatimizi önemle çekmelidir (Fındıkoğlu 1947: 1-5).

Fındıkoğlu aktüel konularla ilgili çeşitli makalelerinde Türkiye'de eğitim çevreleri arasındaki kopukluktan ve eğitim ve kültür hayatının bir buhran içinde bulunduğu zaman zaman şikayet etmiştir. Bir makalesinde Türkiye'de aile, okul, din, meslek çevreleri ve bunlarla ilgili ilişki dairelerinin anarşi içinde bulunduğunu, okulda sabit bir program ve şuurlu bir disiplin bulunmadığını, dini ilişkiler çevresine dudak bükülüp yadırganarak bakıldığını, mesleki ve siyasî çevrelerin aşağılık duygularıyla örülmüş kompleksler içinde bulunduğunu dile getirmektedir (Fındıkoğlu 1946: 2).

Dolayısıyla her iki düşünür de eğitimi kültürün yaratılması ve nesilden nesile aktararak toplumun devamının sağlanması, milli birlik ve dayanışmayı sağlaması, toplumsal bütünleşmeyi sağlaması, dolayısıyla millet olmayı ve toplumsal kalkınma ve gelişmeyi sağlaması fonksiyonlarını dikkate alarak çalışmalarında eğitime öncelikli bir önem atfetmişlerdir.

Her iki düşünür de eğitim konusu içinde de üniversiteye özel bir önem vermişlerdir.

Ziya Gökalp 1918'lerde "Darülfünun" (1976:36) adlı şiirinde üniversitenin idari, mali ve en önemlisi ilmi özerkliğe sahip olmasını ve hükümetin üniversiteye emir veren şekilde müdahale etmemesini dile getirir:

"Darülfünun emirlerle düzelmez,
Onu yapar ancak serbest bir ilim,

Bir mesleğe haricinden fer gelmez
Bırakınız, ilmi yapsın muallim.”

Fındıkoğlu da aynı görüştedir. Yalnız ona göre özerk üniversiteden Türkiye’de şimdiye kadar anlaşıldığı gibi, öğretimin diğer kademelerinden, memleket meselelerinden, çevreden kopuk, kendi iç meselelerini çözmekten aciz, elemanları üniversite dışında işlerle meşgul... bir üniversite anlaşılmalıdır. Tam aksine özerk üniversite, eğitimin diğer kademeleri ve diğer üniversitelerle işbirliği halinde, memleket ve çevre meselelerinden haberdar olup onlara çözüm arayan, kendi içinde kurduğu oto-kontrol mekanizması ile kendi organlarını dışarıdan bir müdahaleye gerek bırakmaksızın kendi içinde kontrol altında tutabilen bir üniversitedir. Kısaca ona göre Türkiye’de “dinamik bir üniversite özerkliği düşüncesine sahip olmak” gerekir.

Ziya Gökalp 1918’de “Küllîye”(1976: 37) adlı şiirinde bilim yuvaları olan medreselerin (fakültelerin) külliye (üniversite) içinde yer almalarını ve birbirlerini tamamlamalarını ister. Yine o, “ilmî bütünlüğü” dikkate alarak eski medrese bilgisi ile yeni üniversite bilgisinin birleşerek bilimsel birikimin kesintisiz devam etmesi gereğine işaret eder. Ona göre üniversite çeşitli bilim dallarıyla ilgili fakülteleri içine alan bir bütündür.

Süleyman’ın medresesi dışarıda	İlim birdir yoktur onda ikilik,
Bulundukça dârülfünun tam olmaz...	Ayrılmasın iki yola terbiye...
İkisi de kalır birer kenarda...	Birleşerek yenilikle eskilik
Hiçbirinin velayeti âm olmaz...	Etmelidir birbirini tasfiye!
	İşte o gün vardır derim külliye!

Fındıkoğlu’na göre de üniversite sosyal ve tabii bilimlerin tamamını içine alan bir bütünlük gösterir. Ona göre üniversitelerin iş ve çalışma beraberliği yapmaları her şeyden önce, her üniversite hocasının kendi ilgi alanıyla uzak-yakın diğer alanlar arasında bir ilişki ve bağlılık bulunduğu hakkında bir zihniyet sahibi olmalarıyla ilgilidir. Bu zihniyet ne kadar kuvvetli olursa çalışma beraberliği arzusu ve kararı da o ölçüde gergin ve etkili olacaktır. Hatta bu ilişki Türkiye’nin mevcut üniversitelerini birbirine bağlayacak, karşılıklı ilişkilere yöneltecek kadar genişlerse Descartes’in ilim bütünlüğü idealeine yaklaşılmış olur ve bundan her bilim şubesi faydalanır. Bu itibarla üniversiteler ve fakülteleri arasındaki ilişkiler yalnız benzer ve birbirine yakın bilgileri öğreten kurumlar arasında kurulmakla kalmamalı, birbirine uzak ve ilgisiz gibi görünen bilim dalları arasında da kurulmalıdır. Meselâ, bir

üniversitenin hukuk ve iktisat fakülteleri arasında ne gibi bir çalışma beraberliği sağlanabilir? Görünüşte hiç, fakat biraz yakından görülür ve realite tabakaları arasındaki gizli-açık ilişkiler düşünülürse, birbirine benzer fakültelerdekini andıran karşılıklı bağılıklar derhal dikkati çeker (Fındıkoğlu 1947: 2).

4. Dil

Milletlerin meydana gelişi sürecini “cemia, carnia, cemiyet” aşamaları çerçevesinde açıklayan Ziya Gökalp’a göre gerçek toplumlar milletlerdir. Gökalp milleti “kültür, eğitim, dil” üçlüsüne dayalı olarak tanımlar. “Millet lisanen müşterek olan, yani aynı terbiyeyi almış fertlerden mürekkep bulunan harsî (kültürel) bir zümredir”(Gökalp 1982:228). Gökalp’a göre insan kanca müşterek olduğu insanlardan ziyade, aynı eğitimi gördüğü ve aynı dili konuşan kişilerle beraber yaşamak ister.

“Lisan, millî vahdetin (birliğin) ve harsî azametinin ayinesidir” (Fındıkoğlu 1943:2) diyen Fındıkoğlu, kültürün nesilden nesile aktarılması, millî birliği ve ~~bütünlüğü sağlaması ve millî kültürün işlenip geliştirilmesi açısından~~ fonksiyonlarını dikkate alarak dili bir sosyal kurum olarak ele alır, çalışmalarında dile büyük önem verir. Fakat Fındıkoğlu dil konusunun uzmanlaşma isteyen bir mesele olduğunu vurgulayarak dilin işlenmesi ve geliştirilmesinin dil ve edebiyat disiplinleriyle ilgilenen bilim adamlarına bırakılması gerektiğini belirtir. Onun dil konusundaki çalışmaları ve yayınları özellikle öğretimdeki dilin düzeltilmesi hareketini desteklemek amacıyla yöneliktir.

Gökalp 1923’te “Türkçülüğün Esasları”nı hazırlarken İstanbul’da gözlenen yazı dili ile konuşma dili arasındaki farklılıktan, başka bir deyişle yazı dili ile konuşma dili arasındaki ikilikten bahsetmiş; bu ikiliği ortadan kaldırmak için konuşma dilini yazarak yazı dili haline getirmek gerektiğini ileri sürmüştür.

Fındıkoğlu 1930’a kadarki yazılarında Gökalp gibi yazı dilini konuşma diline yaklaştırmak gerektiğini belirtir. Dikkat edilirse konuşurken kullanılan kelimeler, yazarken kullanılmıyor. Dili düzeltme işine buradan başlamak gerekir. Yazı yazan kişi kendi konuşma dilini yazmak şuru ile hareket etmelidir.

Türkçülüğün Esasları’nda “Lisani Türkçülüğü” açıklayan Gökalp dilin canlı bir organizma olduğu görüşünü savunur. Ona göre halk, dili her kelimesi,

görevi bir organ mahiyetinde bulunan, gerçek bir organizma şeklinde korumaktadır. “Bir milletin lisanı, kendi cansız cezirlerinden (köklerinden) değil, kendi canlı tasarruflarından mürekkep canlı bir uzviyettir (organizmadır)” (Gökalp 1976:116).

Dil sosyolojisinin ilkelerini ortaya koyarken dilbilimciler Meillet ve Otto Behagheel ile Ziya Gökalp’ın görüşlerini benimseyen Fındıkoğlu da dilin organik bir kurum olduğunu belirterek işe başlamaktadır. “Geçmişte veya halihazırda görülen bir dil, ister bir kabile kadrosu içinde kapalı olsun, isterse milyonlarca insan arasında konuşulsun, bir organizma özelliği gösterir. Herhangi bir dil söz konusu edilen zaman içinde organik, âhenkli bir varlıktır. Nasıl organizmamız etraftan ve başka muhitlerden aldıklarını bir eritime, kendine mal etme, benimseme ameliyelerine tabi tutuyorsa, bir lisan da başka lisanlardan aldıklarını aynı şekilde eritir. Eğer uzviyet, şerait icabı, yeni bir azaya muhtaç ise onu iç ve dış elemanlarla, yani kendi yapısından başka lisan yapılarından aldığı tesirlerle yaratır” (Fındıkoğlu 1948: 64).

Gökalp ve Fındıkoğlu Türk dilinin bağımsız bir şekilde gelişmesi için yabancı dillerden kural alınmaması, kelime alınmasını önerirler. Kelime alma sürecinin arkasından bir temsil süreci gelmelidir. Başka bir deyişle yeni alınan kelimeye millî damga vurulmalı ve yabancılığı giderilmelidir.

Dilin canlı bir organizma olduğu, doğal bir akış içerisinde gelişeceği görüşünü savunan Gökalp ve Fındıkoğlu dile müdahale edilmemesini, eğer yeni bazı kelimeler üretilecekse bu işi dil “âlimlerinin yapması gerektiğini, kelime üretmenin de kıyası ve semai olmak üzere iki kurala dayalı olarak yapılabileceğini belirtirler. Dile gelişigüzel yapılan müdahaleler ve uydurulan kelimeler dili içinden çıkılamayacak şekilde bozmakta, dolayısıyla milleti millet yapan temel muhteva olan kültür gelişmemektedir.

SONUÇ

Ziya Gökalp Türkiye’de sosyolojinin ve sosyoloji kürsüsünün kurucusu, Osmanlı İmparatorluğu’ndan Türkiye Cumhuriyeti’ne geçiş aşamasında ulus-devletin fikri zemininin hazırlayıcısı, Durkheim Okulu’nun ve Türkçülük akımının temsilcisi olarak Türk düşünce tarihindeki yerini almıştır. Onun sistematik olarak ortaya attığı “hars-medeniyet” ayrımı ve “Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak” formülü Türkiye’nin gündeminden bugün de düşmüş değildir. Ziyaeddin F. Fındıkoğlu ikinci nesil Türk sosyoloğu olarak

daha farklı bir toplum yapısında çalışmalarını sürdürmüştür. Sosyolojinin konusunu ve metodunu açıklarken Gökalp'ın görüşlerinden faydalanmış, fakat gerek sosyal realitenin diğer realitelerle ilişkilerini görerek sosyolojinin konusunu daha geniş açıklaması ve sosyal olay ve olguların karmaşık yapılarından dolayı çok faktörle açıklanabilirliğini belirtmesi, gerek mutlak determinist açıklamalardan kaçınıp açıklamalarında hürriyetçi görüşe de yer vermesi, Türk sosyolojisinde bütüncü görüşü temellendirmeye çalışması Gökalp sosyolojisine ve Türk sosyolojisine önemli katkıları olarak değerlendirilmelidir. Eğitim-öğretim, dil ve üniversite üzerine görüşlerinde Gökalptan etkilenecek ayrıntılı açıklamalar getirmiştir.

KAYNAKÇA

- Fındıkoğlu, Ziyaaddin F. (1936). "Millî Kültüre Dair", **Kültür Haftası Dergisi**, S.13, ss.245-246.
- Fındıkoğlu, Ziyaaddin F. (1943). "Mustafa Şekip ve Lisan Meselesi", **Cumhuriyet Gazetesi**, 2.3. 1943, s. 2.
- Fındıkoğlu, Ziyaaddin F. (1946). "Bizde Gençlik Terbiyesinin Esaslı Meseleleri", **Cumhuriyet Gazetesi**, 26.8.1946, s. 2.
- Fındıkoğlu, Ziyaaddin F. (1947). "Üniversite ve Demokrasi", **Cumhuriyet Gazetesi**, 12.6.1947, s.2.
- Fındıkoğlu, Ziyaaddin F. (1947). "Maarifte Keyfiyet Davası. M. E. Bakanı Sayın Bay Reşat S. Sırer'e Açık Mektup", **Yeni Bilgi**, C. I, S. II, ss.1-5.
- Fındıkoğlu, Ziyaaddin F. (1948). "Sosyoloji Bakımından Lisan Meselesi", **Yeni Bilgi**, C.II, S. 20, ss. 7-12.
- Fındıkoğlu, Ziyaaddin F. (1956). "Kültüre Dair", **Türk Yurdu**, S.253, ss.571-574.
- Fındıkoğlu, Ziyaaddin F. (1985). "Kültür Buhranı", **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi**, S.1, ss. 26-29.
- Gökalp, Ziya (1976). **Türkçülüğün Esasları**, (Haz: Mehmet Kaplan), İstanbul: Kültür Bakanlığı Yay.
- Gökalp, Ziya (1976), **Yeni Hayat- Doğru Yol**, (Haz: Müjgan Cunbur), Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- Gökalp, Ziya (1982), "**Millet Nedir?**", Makaleler VII, (Haz: M. Abdülhalük Çay), Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- Güngör, Nevin. (1991). **Kültür Eğitim Dil Üzerine Görüşleri İle Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.